ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๘

๑. สระ กับพยัญชนะ ในภาษาบาลี มีเท่าไร ฯ และต่างกันอย่างไร ฯ ในคำว่า สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตํ นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นครุ หรือลหุ ฯ

๒. ในสระสนธิ วิการ แบ่งเป็นกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ ยโถทเก จัดเข้าในอย่างไหน ฯ อหนฺทานิ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ เมื่อนำไปใช้ในข้อความทั้งปวง จะต้องทำอย่างไร ฯ

ข. ภควโต เป็นวิภัตติไหนบ้าง ฯ

ค. เอกสังขยา กับ เอกสัพพนาม ต่างกันอย่างไร ฯ

ฆ. ต ศัพท์ ในคำว่า อิติ โส ภควา เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ ฯ

ง. โต ตฺร ปัจจัย เป็นเครื่องหมายวิภัตติไหน ฯ

๔. ทสฺสามิ และ วสีสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ จงแก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ :-

ก. ปิณฺฑปาตํ ทาสา วา กมฺมกรา วา ภุญฺเชยฺย ฯ

ข. สา กุมาริกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหีสุ ฯ

ค. มยํ วีสตีนํ ภิกฺขูนํ ภิกฺขํ ทสฺสามิ ฯ

๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะมีเท่าไร ฯ อย่างไหนเป็นสาธนะอะไรได้บ้าง ฯ อตฺถกถา, โกโธ ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. วิเสสนปุพพบท กับวิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ ยถาเวคํ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ตัทธิต คืออะไร ฯ โดยย่อมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ทกฺขิเณยฺโย(สาวกสงฺโฆ), นาครา ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ในภาษาบาลี สระมี ๘ ตัว พยัญชนะ มี ๓๓ ตัว ฯ และต่างกันอย่างนี้ คือ สระออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง และทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ ส่วนพยัญชนะต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้ ฯ

ในคำว่า "สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตํ" นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็น ครุ หรือ ลหุ ดังนี้

คำว่า สมฺ เป็น ครุ

คำว่า มา เป็น ครุ

คำว่า หิ เป็น ลหุ

คำว่า ตํ เป็น ครุ

คำว่า จิตฺ เป็น ครุ

คำว่า ตं เป็น ครุ ฯ

๒. ในสระสนธิ วิการ แบ่งเป็น ๒ อย่าง ฯ คือ วิการสระหน้า ๑ วิการสระหลัง ๑ ฯ

ยโถทเก จัดเข้าในวิการสระหลัง (ตัดเป็น ยถา + อุทเก เมื่อลบสระหน้า คือ อา ที่ ยถา แล้ววิการสระหลัง คือ อุ ที่ อุทเก เป็น โอ ต่อเป็น ยโถทเก) ฯ

อหนฺทานิ เป็นโลปสระสนธิและอาเทสนิคคหิตสนธิ ตัดเป็น อหं + อิทานิ เมื่อนิคคหิตอยู่หน้า ลบสระหลัง คือ อิ ที่ อิทานิ แล้วอาเทสนิคคหิต เป็น นฺ ต่อเป็น อหนฺทานิ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ทั้ง ๓ นั้น เมื่อนำไปใช้ในข้อความทั้งปวง จะต้องแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ ตามลิงค์และการันต์นั้น ๆ ฯ

ข. **ภควโต** เป็นจตุตถีวิภัตติ และฉัฏฐีวิภัตติ เอกวจนะ ฯ

ค. เอกสังขยา กับ เอกสัพพนาม ต่างกันอย่างนี้ คือ เอกสังขยาเป็นเอกวจนะอย่างเดียว ส่วนเอกสัพพนาม เป็นทวิวจนะ ฯ

ฆ. **ต** ศัพท์ ในคำว่า อิติ โส ภควา เป็นนิยมวิเสสนสัพพนาม ฯ

ง. **โต** ปัจจัย เป็นเครื่องหมาย ตติยาวิภัตติ และ ปัญจมีวิภัตติ ส่วน **ตฺร** ปัจจัย เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ ฯ

๔. **ทสฺสามิ** ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ ทา ธาตุ ในความให้ อ ปัจจัย สฺสามิวิภัตติ หมวดภวิสสันติ อนาคตกาล ปรัสสบท เอกวจนะ อุตตมบุรุษ กัตตุวาจก ฯ

วสึสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ วสฺ ธาตุ ในความอยู่ อ ปัจจัย อุ วิภัตติ หมวดอัชชัตตนี (แปลง อุ เป็น อึสุ) อดีตกาล ปรัสสบท พหุวจนะ ปฐมบุรุษ กัตตุวาจก ฯ

ได้แก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ดังนี้ :-

ก. ปิณฺฑปาตํ ทาสา วา กมฺมกรา วา ภุญฺเชยฺยุ ฯ

ข. สา กุมาริกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ ฯ หรือ ตา กุมาริกา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหึสุ ฯ

ค. มยํ วีสติยา ภิกฺขูนํ ภิกฺขํ ทสฺสาม ฯ หรือ อหํ วีสติยา ภิกฺขูนํ ภิกฺขํ ทสฺสามิ ฯ

๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ มี ๓ คือ กัตตุรูป ๑ กัมมรูป ๑ ภาวรูป ๑ ฯ

กัตตุรูป เป็นได้ ๖ สาธนะ คือ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทานสาธนะ อปาทานสาธนะ และ อธิกรณสาธนะ

กัมมรูป เป็นได้ ๔ สาธนะ คือ กัมมสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทาน-สาธนะ และ อธิกรณสาธนะ

ภาวรูป เป็นภาวสาธนะอย่างเดียว ฯ

อตฺถกถา ลง อ ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ วิ. อตฺโถ กถิยติ เอตายาติ อตฺถกถา (วาจา) หรือ เป็นกัตตูรูป กรณสาธนะ วิ. อตฺถํ กเถนฺติ เอตายาติ อตฺถกถา (วาจา) หรือ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ วิ. อตฺถกถนํ อตฺถกถา ฯ

โกโธ ลง ณ ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ วิ. กุชฺฌนํ โกโธ หรือ กุชฺฌิตพฺพนฺติ โกโธ ฯ

๖. วิเสสนบุพพบท กับ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างนี้ คือ วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส มีบทวิเสสนะอยู่หน้า บทประธานอยู่ข้างหลัง ตัวอย่างเช่น มหนฺโต ปุริโส มหาบุริโส บุรุษใหญ่ เป็นต้น ส่วนวิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส มีบททั้ง ๒ เป็นวิเสสนะ มีบทอื่นเป็นประธาน ตัวอย่างเช่น สีตญฺจ สมฏฺฐญฺจ สีตสมฏฺฐํ (ฐานํ ที่) ทั้งเย็นทั้งเกลี้ยง เป็นต้น ฯ

ยถาเวคํ เป็นนิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส วิ. เวคสฺส ปฏิปาฏิ ยถาเวคํ หรือ วิ. โย โย เวโค ยถาเวคํ ฯ

๗. ตัทธิต คือ ปัจจัยหมู่หนึ่งเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์ ย่อคำพูดให้สั้นลง เรียกง่าย ๆ เหมือนคำว่า สฺยาเม ชาโต เกิดในสยาม ลงปัจจัยแทน ชาต คงไว้แต่ สฺยาม เป็น สฺยามิโก ฯ โดยย่อ มี ๓ อย่าง คือ สามัญญตัทธิต, ภาวตัทธิต, อัพยยตัทธิต ฯ

ทกฺขิเณยฺโย (สาวกสงฺโฆ) ลง เอยฺย ปัจจัย ในฐานตัทธิต วิ. ทกฺขิณํ อรหตีติ ทกฺขิเณยฺโย (สาวกสงฺโฆ) ฯ หรือ วิ. ทกฺขิณาย อนุจฺฉวิโก โหตีติ ทกฺขิเณยฺโย (สาวกสงฺโฆ) หรือ วิ. ทกฺขิณาย หิโตติ ทกฺขิเณยฺโย (สาวกสงฺโฆ) ฯ นาครา ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิต วิ. นคเร วสนฺตีติ นาครา ฯ

พระราชปัญญาสุธี ญาโณทโย วัดสร้อยทอง เฉลย
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.